

KERKBLAD

Jaargang 32 - nummer 14
vrijdag 25 juli 2025
editie Leeuwarden e.o.

Geandewei



Klooster Ter Apel
Foto: FaceMePLS CC BY 2.0 via Wikimedia Commons



Protestantse
Kerk

Een betekenisvolle gemeentereis



Aandacht is
het nieuwe goud



Age en Ullke Vanger



Waarheen pelgrims?

Column André en Letty van der Meer



Aandacht is het nieuwe goud

Een weekje *in-between-jobs*. Een weekje ‘vakantie’. Na zes jaar op dezelfde werkplek, was het voor mij (Letty) tijd voor verandering. Een nieuwe baan kwam als vanzelf. Genoeg overuren, dus dat weekje vrij was ook geregeld. Maar de uitwerking van deze week ‘even tot mezelf komen’ ging anders dan gepland.

Twee doelen had ik mezelf gesteld: een week de tijd nemen om aandacht te geven aan degenen om mij heen. En orde op zaken stellen in en om huis. Het zou vast lukken om ondertussen tot mezelf te komen, om daarna, met een opgeruimd en schoon huis, te beginnen aan mijn nieuwe uitdaging.

Tjonge, viel dat even tegen! Die aandacht, dat lukte wel. Dagelijks de kinderen naar school brengen en halen, een borrel met vriendinnen, collega’s, een vergadering, tijd voor koffie met André. Heerlijk!

Maar het huis bleef een chaos, wat ik ook deed. De druppel was aan het eind van de week, toen ik thuiskwam na een middagje Strandheem Festival, met een auto vol kinderen. De twee oudsten kregen logees. De twee jongsten renden hyperactief als een stel overspannen holbewoners door het huis, sprongen op meubels en hadden hoorbaar veel plezier. Veel te laat stonden ze onder de douche om naar bed te gaan. Ondertussen maakte ik logeerbedden op en rende met een vuilniszak, alweer, over de eerste verdieping.

De jongsten (6 en 7 jaar) kregen ruzie onder de douche en zuchtend hoorde ik hun geschreeuw aan, gevolgd door hysterisch gehuil van Sara. Maar mijn moedeloze boosheid verdween als sneeuw voor de zon toen ik hen hoorde praten op rustige toon. Ze bespraken uitgebreid wat er gebeurd was, hoe ze zich erbij voelden, luisterden naar elkaar en zeiden beiden sorry. Wat een voorbeeld!

Ik bracht hen naar bed, kreeg een dikke knuffel en veel lieve woorden, waardoor ik des te meer beseftte wat er eigenlijk toe doet en wat we in de drukte vaak vergeten: aandacht voor elkaar, luisteren en gezien worden. En dat kan prima temidden van een ontploft huishouden.

Meditatie Frede

‘Hij zal zijn vrede aan jou geven’
Lied 61 uit bundel *Hemelhoog*

door Wiebe Feddema

Doe’t ik myn soantsje op bêd brocht song ik ‘De Here zegent jou’. Nei de lêste rigel: ‘Hij zal zijn vrede aan jou geven’ frege hy: ‘Heit, wat kinst dêr eins mei, mei frede?’

Wat kinst mei frede? Fansels, frede is eat wêr’tst wat oan hast. It jout in sitewaasje fan rêst, fan leafde, bliidskip en ek rjocht oan. It sit ek yn it wurdsje te-vrede-n. *Sjaloom*, dat is it mienskiplik lok fan alle skepsels, sa’t it yn it paradys wie.

Lang tocht ik dat frede betsjutte dat der gjin konflikten binne. No wit ik dat konflikten net te mijen binne, al hoe graach as wy dat ek dogge. ‘Om de leave frede’ konflikten út de wei gean, wurket se op de lange duer allinnich mar yn de hân. In konflikt - as it no inderlik yn dysels is, as mei in oar - helpt om in goede ôfwaging te meitsjen tusken ferskate belangen.

Berchrede

Mar hoe komt yn in konflikt dan frede ta stân? De Kroätyске teolooch Miroslav Volf wiist in wei yn it boek *Exclusion and embrace*. Yn syn syktocht nei in wize hoe’t ferskate kultueren freedsum neist elkoar libje kinne, fûn hy ynspiraasje yn Jezus’ Berchrede. Jezus learde en libbe it keninkryk fan de himel. Frede hinget ôf fan it hert fan belutsen partijen.

Yn in konflikt is der faaks in machthawwer dy’t de oare partij ûnderdrukt. Om rjocht te dwaan en frede te finen, sil de ûnderdrukte partij de machthawwer oerwinne moatte, sa tinke wy. En de machthawwer sil him bekeare moatte. In ferrassende fynst fan Volf is, dat Jezus just ek de ûnderdrukte partij oansprekt. Hy jout dizze minsken hoop troch de sillich-

sprekkingen (û.o.: lokkich de earmen, dy’t treurje, dy’t gerjochtichheid sykje, en dy’t ferfolge wurde (Matt 5: 1 -12)). Mar wat revolúsjonêr is oan Jezus: hy ropt dyselde minsken op ta bekearing.

Bûn oan macht, rykdom...

Volf wit út ûnderfining dat de slachtoffers fan hjoed, de dieders fan moarn wurde kinne. Dat is wat wy sjogge - yn it lyts en yn it grut - om ús hinne. Ut eigen ûnfrede, sille wy dy’t de dupe binne itselde wêze wolle as sy dy’t macht oer ús hawwe. Dat jout gjin frede, makket net frij, mar bynt ús oan macht, rykdom, ynfloed en fijânskip.

Jezus seit: ‘Kinst net God tsjinje en de rykdom’ (Matt 6:24) en: ‘Haw dyn fijân leaf en bid foar harren dy’t dy ferfolgje’ (Matt 5:44). It giet om suver van hert te wêzen, datst ôfgeunst en haat net fiedest en dy rjochtest op it keninkryk fan God. Datst sels minske bliuwst, en dyn opponint as minske sjen bliuwe kinst. Dan wurdst frij om út de striid te stappen en in oar yn frede temjitte te kommen. Jezus leart it net allinnich, hy docht it ek. Oan it krús freget hy om ferjouwing foar elts dy’t him krusiget. Hy set de toan en freget ús om Him nei te folgen.

Frede, in sitewaasje fan rêst, leafde, bliidskip en rjocht. Te-vrede-n wurde. As dat no ris slagget, yn it lyts en it grut. God sil it ea wiermeitsje, it grutte mienskiplike *sjaloom* yn in ferrijde skepping. Frede: myn soan (3) en ik kinne der net by mei al ús ferstân. Lit ús der fan dreame, myn soan. ‘Hij zal zijn vrede aan jou geven.’

Wiebe Feddema is kerkelijk werker van de Protestantse Gemeente Hantum c.a.

Leesrooster

Week 31, 27 juli t/m 2 augustus
zondag Lucas 11,1-13
maandag Lucas 11,14-23
dinsdag Lucas 11,24-28
woensdag Lucas 11,29-36
donderdag Lucas 11,37-44
vrijdag Lucas 11,45-54
zaterdag Lucas 12,1-12

Week 32, 3 t/m 9 augustus
zondag Lucas 12,13-21
maandag Lucas 12,22-32
dinsdag Kolossenzen 3,5-17
woensdag Kolossenzen 3,18-4,6
donderdag Kolossenzen 4,7-18
vrijdag Deuteronomium 24,1-9
zaterdag Deuteronomium 24,10-22

Geandeweis 12 t/m 16
zijn nummers voor
drie weken

Week 33, 10 t/m 16 augustus
zondag Lucas 12,33-40
maandag Lucas 12,41-48
dinsdag Deuteronomium 25,1-10
woensdag Deuteronomium 25,11-19
donderdag Deuteronomium 26,1-11
vrijdag Deuteronomium 26,12-19
zaterdag Psalm 54

Persoonlijk Gemeentereis

Vakantie met broeders en zusters. Om meerdere redenen betekenisvol.

door Herman F. de Vries

In juni gingen dertig gemeenteleden van de Protestantse Gemeente Feanwâlden en Feanwâldsterwâl met elkaar twee dagen op reis. Gemeenteleden zwaaiden ons uit of begeleidten ons biddend. Samen op weg in een bus en vooral met God.

We begonnen de reis met een gebed, waarin wij vroegen om een behouden reis en om hen te bewaren die wij achterlieten, totdat wij hen weer zouden mogen ontmoeten. Na anderhalf uur kwamen we in Bourtange aan, waar koffie en gebak klaarstonden en we midden op het plein van de vesting konden genieten van de zon, van elkaar en van de tijd die God ons gaf. Een gids leidde ons rond langs de huizen, secreten, kanonnen, baracquen. We bleven vooral stilstaan in en bij de synagoge. Het levend verleden, al lang geleden gedooft en gestorven, en toch opnieuw tot leven gebracht in ons midden.

De tweede stop was bij het klooster in Ter Apel. Vroeger baden hier kanunniken. Een prachtige kloosterkruidtuin wekte onze interesse. Langs de ziekenzaal, de refter en natuurlijk in de kloosterkerk kwam het tot bezinning. Na een consumptie op een terras vervolgden we de tocht. We stapten uit bij de Lourdesgrot bij Ter Apel om daarna de grens met Duitsland te passeren. De reis was mede geestelijk van aard en daarom hielden wij stil bij een Autobahnkirche; een wonderlijke plek voor een kerk, waarvan we de betekenis mochten ervaren door samen te zingen, te bidden en Psalm 121 te lezen.

Het was al bijna avond toen we ons hotel in Gronau bereikten, op tijd voor het diner. De avond werd gezellig, spontaan en muzikaal ingevuld, waarna we de indrukken van deze eerste dag konden loslaten in de slaap die God zou geven.

Synagoge van Enschede

Na een heerlijk ontbijt stapten we weer in de bus om naar Enschede te rijden. Allerhartelijkst werden we in de synagoge daar ontvangen door een groep vrijwilligers, met koffie en appeltaart, kosher en zelfgebakken. Rondleider Nel verzorgde vervolgens een zeer indrukwekkende presentatie. Het werd voor velen het hoogtepunt van de reis. Het ging over geschiedenis, Jodendom, architectuur, maar raakte diepere lagen van geloof, hoop en liefde aan in onze zielen. Opnieuw leidde het gedooft en verloren levende verleden tot ontroering, maar ook tot dankbaarheid vanwege de passie van vrijwilligers om de synagoge betekenis te blijven geven voor elke passant of bezoeker. De groepsfoto werd daarom gemaakt juist voor deze synagoge.

Even verderop bezochten we de Kroezenboom bij Fleringen, de oudste eik van Nederland,



Interieur van de synagoge van Enschede. Foto: Uit in Enschede

waar in vroeger eeuwen in tijden van vervolging en nood de Heilige Mis werd opgedragen. Nu nog is de boom een bedevaartsplek voor pelgrims en voor de toevallige passant.

Nog een klein eindje verder gebruikten we een voortreffelijk bereide lunch in het restaurant van 't Stift te Weerselo. Een eeuwenoude plek, met kerk en hof, bos en rust, vroeger bewoond door monniken en nonnen, later door adellijke nonnen, en nu een thuis voor de Protestantse Gemeente van Weerselo. Rondgeleid door een ouderling-kerkrentmeester ging de presentatie verder dan uitleg over plaats, historie en kerkgebouw. We deelden inhoud en betekenis van het huidige kerkelijk leven, waarna wij afsloten met een korte dienst in de kerk, zingend, biddend en met een zegen huiswaarts gezonden. De reis naar huis ging via Giethoorn, waar het diner werd gedeeld. Met een dankgebed reden we Feanwâlden binnen, namen afscheid van elkaar en vonden dierbaren, fysiek of in gedachten, terug.

Betekenisvol

Zo'n gemeentereis is om meerdere redenen van betekenis. Ingewikkeld is het niet om het te organiseren. Het verbindt met elkaar en met God. Het verdiept contacten. Broeders en zusters die voorheen op afstand stonden komen dichterbij. Je bent op elkaar aangewezen en hebt elkaar nodig om de reis tot een succes te kunnen maken.

Als je daarbij regelmatig als groep de hemel zoekt, dan mag je geloven dat er zegen zal rusten op de uren en dagen die jou gegeven worden. Een verrijking voor de geest, vanwege alle plaatsen die bezocht worden met de daarbijbehorende informatie. Tot rust komen, vanwege de aangeboden maaltijden en vele andere momenten die ons afleiden van dagelijkse zorgen of stress. Het zijn veilige vakanties, voor hen die het moeilijk vinden of die

aarzelen om op vakantie te gaan. Je zult je niet snel buitengesloten voelen tijdens een gemeentereis, omdat reisleiding - maar ook elke reiziger - alert is en over elkaar waakt. Zelfs rouw, of ander verdriet, wordt in een gemeentereis gedeeld en troost ligt voorhanden. Handen worden immers gevouwen en broeders en zusters zien elkaar aan.

Een gemeentereis is ook een zegen voor heel de gemeente. Vanuit het midden van de gemeente staat een groep op en wordt biddend gedragen door de gemeente. Een betekenisvol onderdeel dus van het vormings- en toerustingsprogramma. Onderweg kunnen zich ook spanningen voordoen, een huilbui, een ongelukje of tegenslag, vertraging in het programma of een onderdeel dat tegenvalt. De zorgen en spanningen die zich in elke gemeente kunnen voordoen worden ook ontmoet tijdens zo'n gemeentereis. En zo wordt een gemeentereis oefenplaats om als broeders en zusters met tegenslagen om te gaan. Hoe sterk is een gemeente of een groep om met zorgen of strijd om te kunnen gaan en die te overwinnen?

Ongetwijfeld is er meer te noemen. Een gemeentereis werkt bij thuiskomst nog tijden na. Ze laat sporen na, draagt vrucht, en herinnert aan die eerste gemeentes die beschreven worden in het boek Handelingen, toen bijna alles nog samen werd gedeeld. Een paradijs op aarde? Zeker iets van het Koninkrijk van God. De herinnering gaat niet voorbij. Er ontstaat nieuwe hoop voor de toekomst. Al wat goed was zal immers van eeuwigheidswaarde blijken te zijn. Gebedsverhoringen zijn ons overkomen en zegeningen zijn er zonder tal. Er is alle reden om Gods Naam te loven en Hem te blijven dienen, elk op zijn of haar plaats, maar wel samen voorgoed onderweg. De gemeente leeft en reist, terwijl de weg wordt gewezen.

Byldspraak - Willem Wilstra

Age en Uilke Vanger - WL 3 - Zeemeeuw

Ik mei dan wol út de Wâlden komme, 'de wijde verten' hawwe altyd myn foarkar hân. Dat, fan de wide see kaam ik op 'e Waadsee telâne en krige ik maten yn 'e garnalefiskerij. Mei sokken haw ik altyd in protte 'feeling' hawn. Der libje noch in pear skippers fan oer de tachtich jier, ja sels fier yn de njoggentich (!), ôfkomstich út de Dongeradielen. Sy wurken altyd 'bûtendyks', út it sicht fan de lju fan 'e wâl. Fan in seistal wol ik dit jier in moai ferhaal notearje, dêr't de lêzers fan myn Byldspraak fan genietsje kinne. Harren opfolgers sille wy nea sokke ûnderfiningen fan te hearen krije. Hjoed it fjirde portret.

Tapasliker kin de namme net wêze: Vissers en Vangers. Dy moatte wol harren brea fertsjinje op see, yn dit gefal de Waadsee. Dy leit by harren foar de doar, Moddergat.

Age Lieuwes naam yn 1811 de efternamme Vanger oan om't der al safolle Vissers wiene. Dizze twa, Age en Uilke, binne de nestors fan de jierren '70 - '80 fan de foarige iuw. Sy genietsje no fan wat harren soannen en omkesizzers oanbringe fan wat de see opbringt. Der binne noch fiif Vangers dy't har brea fertsjinje op it wetter, mar net allegearre fiskers.

Age (85) en Uilke (80) hawwe mar leafst 40 jier tegearre fard op in WL 3 - Zeemeeuw. Earst fanút Dokkumer Nije Silen. Neidat de Lauwerssee ôfsletten wie, waard Lauwerseach harren thúshaven.

Doe't de beide jonges krekt oan board kamen, waarden seis fiskers fan Moddergat moandeimoarns betiid troch in taksy nei Dokkumer Nije Silen brocht. De Wierumers waarden brocht mei de auto fan Roel Smit. Foar dy fan Moddergat wie Pieter Iedema út it doarp de fêste sjaffeur. In 'manusje van alles': kapper, fytsmakker, benzinepomphâlder en leveransier fan alle soarten ark, dat ek wolris úttiend waard... en wat gauris op 'e skippen werom te finen wie!

It praat ûnderweis tusken de âlderen yn 'e taksy gie meastal oer hoe't sneins de beide preken (se giene twa kear nei tsjerke ta) west hiene. De jonges diene faak noch in knipperke, in slûchje. Letter gongen se sels op 'e brommer nei Lauwerseach. Proviand mei en de panne mei sop op 'e skoat. Ien kear wie der noch in 'needstop' ûnderweis by de seedyk lâns. Panyk! Jimme riede it wol...

Ik frege de beide mannen hoe't it oan board gie. Doetiids waard der allinne oerdei fiske en gie foar de nacht it anker derfoar. Dan wie it jûns waarm iten mei eefkes achter de pet sjen. Kôkje en Bibellêze diene sy om bar.

Beide manlju hawwe altyd mei nocht op de Waadsee en de kuststreek by de eilannen lâns fard. Se fiske foaral granten, mar somtiids ek wol tong en skoltsjes. Yn harren tiid wie it ûnderinoar mei de kollega's in gesellige boel, folle mear buertsje en ûnder it fiskjen fia it 27 mc bakje kommunisearje oer waar en wyn. Want bûtendyks kin it ek raar spûkje.

Age wennet al syn libbensdagen yn Moddergat. Hy hat trije soannen dy't farrensmen binne. Yn in oanboud skuorke mei er graach noch wat netbreidzje. Op souder hat er syn 'studio' mei withoefolle bânrekorders fan it merk Akai. Hy keapet meast brûkte, dêr't wat oan mankearret. Mei syn technyske knobbel pielt er krekt salang dat it wer draait en opnimme kin. Mantelsoarger wêze is him ek net frjemd.

Uilke is letter, doe't er 'pensionado' wurden wie, nei Drachten ferhuze, dêr't er no mei syn wyfke al 25 jier wennet. Hy mei graach sporte - tennisje - en lêze. En simmerdeis mei de caravan der op út. Ik fyn dat er in echte 'wâldpyk' wurden is!



1968, Age en Uilke yn't winterskoft oan it netbreidzjen yn de wenkeamer fan Uilke. Fijn by de kachel.



2025, lekker in fiskje op sneon by Jan yn Peazens



De WL-3 Zeemeeuw

De geloofsverklaringen van Barmen (5)

Over de verhouding tussen kerk en staat

In Nederland zijn kerk en staat gescheiden en tegelijkertijd beschermt de staat de kerk. Immers, de vrijheid van godsdienst behoort tot de beginselen van de democratie. Maar hoe bepaal je nu de grenzen van beiden? Vandaag deel 5 van de thesen van Barmen.

door Pieter Knijff

Context van toen

Nadat Duitsland als de grote verliezer uit de Eerste Wereldoorlog was gekomen, werd keizer Wilhelm II afgezet en werd een republiek uitgeroepen. Die Weimarrepubliek zou van 1918 tot 1933 bestaan. Behalve door de socialisten en de liberalen werd het land bestuurd door de Katholieke Deutsche Zentrumsparlei. De partij die opkwam voor christelijke waarden en normen en die vooral ging voor stabiliteit en zekerheid. Daarnaast waren er nog twee groepen die eigenlijk de democratie bedreigden. Dat waren aan de rechterkant van het politieke spectrum de nationaal socialisten (NSDAP) en aan de linkerkant de bolsjewieken, die vooral na het crisisjaar van 1929 zich steeds meer op de straat gingen roeren en de dreiging van een burgeroorlog groter maakten. In de ogen van veel mensen uit die tijd was de Weimarregering zwak en weerloos. Dat voedde in Duitsland een groot verlangen naar een krachtige leider. Velen dachten dat een machtsstaat de enige wijze zou zijn om de grote problemen van Duitsland op te lossen.

In 1933 werden verkiezingen gehouden waarbij de NSDAP 43,9 procent van de zetels kreeg. Omdat de andere partijen onderling te veel verdeeld waren, werd de partij van Adolf Hitler toegelaten tot de regering. Degenen die gestemd hadden op Hitler zagen hem als de verlosser van Duitsland. Zelf zag hij zich als een geschenk van God. Duitsland zou weer groot, machtig en sterk worden.

Hitler had niet zoveel met het christendom. Hij vond christenen zachtmoedig en slap. Hij had meer sympathie voor het gedachtengoed van de filosoof Nietzsche omtrent diens 'Herrenvolk'. Wat Hitler zelf de Übermenschen zou noemen: de indrukwekkende blonde bruut, enthousiast en onstuitbaar op weg naar roem en overwinning. Het nationaal-socialisme stond uiteindelijk voor krachtig, meedogenloos en ideologisch. Het duurde dan ook maar even en Duitsland werd een dictatuur.

De vijfde these

In de vijfde these wordt verworpen dat de staat de kerk kan claimen. Evenmin de kerk de staat. Vanuit de Bijbel leren we dat de overheid gezag moet toekomen om recht en vrede te handhaven. Maar de staat en de politieke overtuiging daarvan mogen nooit zelf tot religie worden verheven.

These 5

Vreest God, eert de keizer. (1 Petrus 2:17b)

De Schrift zegt ons dat de staat naar goddelijke beschikking de taak heeft om in de nog onverloste



1932, Hitler verlaat een kerk. De foto suggereert dat Hitler iets met de kerk had. Hij was vanuit zijn opvoeding lid van de Katholieke kerk en is dat ook altijd gebleven. Hij bemoeide zich regelmatig met de kerk, maar van een praktiserend christelijk leven was geen sprake.

wereld waarin ook de kerk staat, naar de maat van menselijk inzicht en menselijk vermogen, door middel van dreiging en dwang zorg te dragen voor recht en vrede. De kerk erkent in eerbied en dankbaarheid jegens God dat deze beschikking een weldaad is. Zij wijst op het Koninkrijk Gods, op Gods geboden en Zijn gerechtigheid, en daarmee op de verantwoordelijkheid van regeerders en onderdanen. Zij vertrouwt en gehoorzaamt de kracht van het Woord, waardoor God alle dingen draagt.

Wij verwerpen de valse leer volgens welke de staat, naast en boven zijn bijzondere opdracht, de enige en totale ordening van het menselijk leven moet en kan zijn, zodat zij ook de roeping van de kerk kan vervullen.

Wij verwerpen de valse leer volgens welke de kerk, naast en boven haar bijzondere opdracht, het karakter, de taken en de waardigheid van de staat op zich moet en kan nemen, zodat zij zelf een staatsorgaan wordt.

Context van nu

In onze samenleving is de rol van de kerk minimaal geworden. Enerzijds doordat veel Nederlanders zich niet meer betrokken voelen bij de kerk, anderzijds doordat christelijke partijen ook in aandeel inboeten. Verder speelt mee dat godsdienstvrijheid niet alleen speelt voor christenen, maar ook voor islamieten, hindoeïsten en boeddhisten. Dat maakt het allemaal nogal complex.

En dan nog de verscheidenheid binnen de kerken. Hadden ze in Duitsland te maken met een paar grote kerkgenootschappen, in Nederland kennen we inmiddels tientallen verschillende kerkgenootschappen die totaal verschillend denken. Het recht op godsdienstvrijheid en het beschermen van kerkgenootschappen zijn alleen al twee punten om voor te strijden. Het is een groot goed.

Pieter Knijff is kerkelijk werker in de Gereformeerde Kerk van Broeksterwâld

Achtergrond

Waarheen pelgrims, waarheen gaat gij?

De zomer is echt een tijd om te reizen. Sommigen van u hebben misschien net een verre reis naar een mooie vakantiebestemming gemaakt. Of wellicht bent u op familiebezoek geweest, helemaal in Australië of Canada. Wie weet hebt u ook een heel ander soort reis gekozen; een lange wandeltocht naar bijvoorbeeld Santiago de Compostella of Rome. Over dergelijke pelgrimsreizen gaat dit artikel, maar niet over bedevaartreizen nu, maar over bedevaartreizen van lang geleden.

door Tonko Ufkes

Het reisdoel

Voor pelgrims is tegenwoordig de Spaanse stad Santiago de Compostella veruit het belangrijkste reisdoel. In de Middeleeuwen waren er veel en veel meer bestemmingen. Deze bestemmingen zijn makkelijk te achterhalen via de website www.kunera.nl. Daar is op de kaart van heel Europa per plaats aangegeven waar een pelgrimsteken gevonden is.

In Leeuwarden zijn tot nu toe negentien van deze pelgrimsinsignes gevonden. Van een aantal is duidelijk in welk bedevaartsoord het pelgrimsteken gemaakt is. En dus weten we dat vanuit Leeuwarden gereisd werd naar onder meer Amersfoort, Canterbury en Rome.

In Dokkum zijn tot nu toe vier pelgrimstekens gevonden, veel minder dus dan in Leeuwarden. Toch hoeft dat niet te betekenen dat vanuit Dokkum amper pelgrims vertrokken of dat deze stad in de Middeleeuwen minder belangrijk was. Het verschil met Leeuwarden heeft er vooral mee te maken dat in die laatste plaats de afgelopen dertig jaar de halve binnenstad is omgewoeld. Denkt u maar aan de parkeergarage onder het Oldehoofsterkerkhof en aan het Zaailand met de parkeergarage, het Fries Museum en de enorme winkelpanden langs de noordkant. Bij al deze grote projecten waren archeologen betrokken. Vooral met behulp van een metaaldetector haalden de pelgrimsinsignes tevoorschijn.

Redenen om te reizen

In bedevaartsplaatsen zoals Santiago, Rome of Maastricht werden een of meerdere belangrijk relikwieën bewaard. Het bezoek aan zo'n heilig voorwerp - bijvoorbeeld een botje of een haarlok van een heilige, of splinters van 'het enige ware kruis' - was het doel van de pelgrimsreis. Net als nu waren er voor de middeleeuwse Friezen diverse redenen om op pelgrimstocht te gaan. Het kon een verplichte reis zijn, een soort 'alternatieve straf', opgelegd na het rijden van een scheve schaats. Na terugkeer gold voor het stads- of kerkbestuur het meegebrachte pelgrimsinsigne als bewijs dat de gestrafte ook echt in de bedevaartsplaats geweest was. En dus waarschijnlijk teruggekomen was op het rechte pad. Een belangrijke eigentijdse reden om een pelgrimsreis naar Santiago de Compostella te ondernemen is vaak rouwverwerking; rouw om een overleden naaste of om een stuk verloren eigen leven. Wellicht was dit in de Middeleeuwen niet veel anders.

Maastricht

Afgaand op de gevonden insignes ging in ieder geval één persoon vanuit Dokkum op pelgrimsreis naar Maastricht. Van de andere drie pelgrimstekens is niet duidelijk waar



Pelgrimsinsigne

Een pelgrimsinsigne of pelgrimsteken is vaak een klein, metalen speldje dat op de jas of de hoed vastgemaakt kan worden. Het was alleen te koop in de betreffende bedevaartsplaats. Voor Sint Servaas (foto boven) was dat Maastricht. Oorspronkelijk moest de pelgrim het graf of het relikwie dat hij bezocht met het insigne aanraken, zodat 'kracht' in het insigne kwam. In latere eeuwen beschouwde men het kijken naar het relikwie door het insigne heen als voldoende om die 'kracht' over te brengen.

Het voorwerp op de foto hieronder is geen pelgrimsteken maar een ampul, een klein flesje waarin 'heilig water' bewaard werd. Op de ampul is bisschop Thomas Becket uit Canterbury afgebeeld; de ampul is gevonden in Leeuwarden en wordt bewaard in het Fries Museum.



deze gemaakt zijn. Een tocht naar Maastricht is natuurlijk niet zo ver en zo moeizaam als de reis naar Noord-Spanje of naar Rome. Maar waarschijnlijk hing de keus voor een bepaalde bedevaartsplaats ook af van de daar aanwezige relikwieën. En van wat de pelgrim van het bezoek aan dat relikwie verwachtte.

In Maastricht was en is het graf en het vergulde borstbeeld van Sint Servaas, de eerste bisschop van die stad. Dit was een belangrijk reisdoel. Sint Servaas maakte zelf ooit een pelgrimsreis naar Rome. Daar ontving hij in een droom een sleutel van de hemelpoort, van Petrus zelf. Vanwege die hemelse sleutel kon hij zonden vergeven. Precies die gave maakte Sint Servaas zo geliefd en het pelgrimsoord Maastricht zo belangrijk. Want zeker na een 'stevige misdaad' is vergeving van zonden natuurlijk een uitkomst...

Rome en Canterbury

Van zes in Leeuwarden gevonden pelgrimstekens is na te gaan waar ze gemaakt zijn. Daarvan sluit één teken aan bij de vondst in Dokkum. Vanuit Leeuwarden reisden verder zeker twee pelgrims naar Rome, want zij kwamen terug met een insigne uit de eeuwige stad. Het ene verwijst naar Petrus en Paulus. Volgens een legende is de apostel Petrus in Rome begraven en eveneens volgens een legende heeft hij de sleutel van de hemelpoort. Het andere verwijst naar Sebastiaan, de heilige die door pijlen werd gedood.

De meest bijzondere vondst in Leeuwarden is echter een ampul uit Canterbury, een klein flesje waar ooit heilig 'bloedwater' in bewaard werd. Dit was water uit een bron uit die stad, volgens het verhaal vermengd met het bloed van de vermoorde aartsbisschop Thomas Becket. Becket werd in het jaar 1170 vermoord in zijn eigen kathedraal. Zijn uitstromende bloed genas meteen een verlamde vrouw. Omdat het bloed dus blijkbaar genezing bracht, stroomden weldra pelgrims naar de kathedraal. De Engelse stad werd een belangrijk bedevaartsoord waar zieke mensen naartoe reisden. Waarschijnlijk leed ook de pelgrim die vanuit Leeuwarden naar Canterbury ging aan een ernstige ziekte.

Vergeving en genezing

Na het jaar 1580 verdween grotendeels de Rooms-Katholieke invulling van het geloof en daarmee stopten ook de pelgrimstochten vanuit Friesland naar Rome en de andere bedevaartsplaatsen. Toch zit het reizen ons blijkbaar in het bloed want we gaan graag op vakantie of op familiebezoek. En een tocht naar Santiago de Compostella - als een onderdeel van onze levensreis - kan nog steeds volop 'vergeving' en 'genezing' brengen.

Gebarendominee Eerste mijlpaal bijbelvertaling

5 juli 2025 was een belangrijke dag. De stichting Bijbel NGT presenteerde de eerste vijf hoofdstukken uit de Bijbel die vertaald zijn in Nederlandse Gebarentaal. Het gaat om Marcus 1 tot en met 5. Dit is een eerste mijlpaal die we samen dankbaar gaan vieren. Als alles goed gaat, hopen we binnen afzienbare tijd het hele Marcus-evangelie te kunnen presenteren.

door ds. Martin Visser

Voor dove mensen is dit echt een bijzonder moment. Goed om daarbij te bedenken dat tot 1980 gebarentaal verboden was! En dat pas in 2021 de Nederlandse Gebarentaal officieel erkend is. Tot nu toe missen de doven dus de Bijbel in hun eigen taal.

Maar dove mensen kunnen toch de Bijbel lezen? Uiteraard kunnen dove mensen lezen. Maar het Nederlands is meestal niet hun eerste taal. Hun moedertaal is de Nederlandse Gebarentaal. En je moedertaal staat het dichtst bij je. Daar wordt je hart het meest door geraakt.

Een paar jaar geleden was ik op een bijeenkomst waar een proefvertaling van een Bijbelgedeelte in gebarentaal werd vertoond. Nooit vergeet ik de reacties van de dove mensen. De één zei: 'Ik heb er kippenvel van.' De ander stond met tranen in de ogen. Zó intens hadden de woorden van God hen geraakt. Dit kwam echt binnen!

Buitengesloten

Omdat doven een kleine groep zijn, hebben ze vaak het gevoel buitengesloten te worden. In het verleden was dat nog veel sterker hun ervaring. Gevolg is dat veel doven zich op

recht afvragen of God er ook wel voor hén is... De vertaling van de Bijbel in gebarentaal is voor hen een zichtbaar bewijs dat God er voor hen net zo goed is als voor ieder ander!



Uiteraard is daarbij de verlichting met de Heilige Geest nodig. Maar die Geest gebruikt daar ook Bijbelvertalingen voor. En gelukkig blijkt Hij ook gebarentaal te spreken! Zo ontdekken ook dove mensen in hun eigen taal de grote werken van God!

Gods grote tegenstander, de duivel, is hier niet blij mee! Overal waar de vertaling van Bijbels en Bijbelgedeelten naar een afronding gaat, zien we dat hij Gods werk dwarsboomt. Daarom is en blijft gebed voor het Bijbelvertaalwerk van groot belang. En tegelijk vertrouwen we er op dat Gods werk niet tegen te houden is!

Op onze website www.bijbelngt.nl is voortaan de vertaling van Marcus in NGT te zien. Want een Bijbel in gebarentaal kan je niet op papier uitgeven. Dat gebeurt met behulp van video's. Van ieder hoofdstuk van Marcus is een video gemaakt. Via de website zijn die te bekijken. Ook zijn ze te bekijken via de Deaf Bible App.

Marcus 2:1



Still uit een van de eerste films die op bijbelngt.nl is geplaatst

Diversen

'Zielentocht' zevende bundel Dokkumer dichter Jan Woudstra

'Zielentocht', zo heet de zevende dichtbundel van Jan Hendrik Woudstra. De dichter uit Dokkum presenteert het boek op 23 en 30 augustus. Het is een verzameling van gedichten die de lezer uitnodigt om stil te staan bij de schoonheid en complexiteit van het leven. Elk gedicht is een reflectie op de innerlijke wereld van de mens, vol met vreugde, verdriet, hoop en wanhoop. De presentatie op 23 augustus is in de St. Catharina-kerk in Aalsum (vrije inloop tussen 13.30 en 17.00 uur) en die op 30 augustus in de St. Martinuskerk in Ferwert (11.00 - 17.00 u.) Het boek (156 p) is te koop voor 15,95 euro via ingedichten7@gmail.com of publish.pinne.nl/woudstra.



Concert organist Martin Mans op 9 augustus in kerk Ferwert

Op zaterdag 9 augustus 2025 geeft de populaire organist Martin Mans een orgelconcert in de Sint Martinuskerk in Ferwert. Op het programma staat een reeks improvisaties over psalmen en geestelijke liederen zoals: 'Een toekomst vol van hoop' en 'Op bergen en in dalen.' Uit het klassieke genre staat onder andere 'Prelude Classic Style' van Young en 'Passacaglia' van Händel op de lijst. Tenslotte speelt hij improvisaties op verzoek van het publiek. Het concert begint om 20.00 uur, een kaartje kost 12,50 bij reservering via martinmans.nl of 15 euro aan de kerk.



Nijkleaster - klooster Westerhûs wint prijs voor herbestemming

Stichting Nijkleaster-Westerhûs heeft de Pieter van Vollenhovenprijs 2024 gewonnen voor de geslaagde herbestemming van de zeer vervallen, omvangrijke Friese boerderij It Westerhûs tussen Hilaard en Jorwert tot modern protestants klooster. De Pieter van Vollenhovenprijs is een jaarlijks terugkerende prijs aan een particulier of organisatie die de uitdaging is aangegaan om een monument in Nederland te behouden door het een nieuwe bestemming te geven. De prijs is in 2013 aangeboden aan prof. mr. Pieter van Vollenhoven bij zijn afscheid na 27 jaar voorzitterschap van het Nationaal Restauratiefonds. De echtgenoot van prinses Margriet komt de prijs op 24 september uitreiken.



'Doof de Geest niet uit.'

(I Tesselonicenzen 5:19, NBV21)

Warme zomer

Deze nieuwsbrief is een extra uitgave: in het vorige nummer heb ik aangekondigd dat ik u in september pas weer zou schrijven. Maar gelukkig hoef ik niet zo lang te wachten. Op zich is een wat langere zomerstop niet verkeerd, maar het voelt altijd wel strijdig met de loop van ons kerkelijk jaar. In december vult ons hart zich met de verwachting van Advent. Met Kerst vieren we de verschijning van de Heer. In de Passietijd volgen we sober en ingekeerd zijn weg. Met Pasen vieren we uitbundig dat Hij leeft en met Pinksteren dat Hij zijn leven door zijn Geest met ons deelt. En dan... Tja, dan heeft iedereen vakantie en is het wachten op de Startzondag in september. Daarom ben ik blij dat er nu, zo vlak voor de zomer nog wat activiteit te melden is. Want overal in de classis ontstaan nieuwe ideeën waar u aan mee mag doen.

Nieuwe baan

Misschien wordt deze zomer voor u wel het begin van een nieuwe loopbaan in de kerk! We zoeken namelijk een nieuwe Financieel Beleidsadviseur (FIBA) voor Fryslân. Dat is een fulltime job waarbij je veel met mensen werkt en bij de kerk achter de schermen kunt kijken. Degene die we zoeken moet naast hart voor de kerk, ook veel financiële expertise hebben. Dit soort specialisten zullen niet zo vaak op de vacaturesite van de PKN kijken, vandaar dat deze oproep ook in de nieuwsbrief staat. Wie interesse heeft kan kijken op pkn.nl/vacatures. Daar staat precies wat de functie inhoudt, wat je ervoor nodig hebt en waar je er meer over kunt horen.

Nieuwe datum

Op 8 mei kwamen een dertigtal jeugdleiders bij elkaar in Heerenveen. Ze waren op zoek naar inspiratie en ideeën voor het nieuwe seizoen. 'Impactmakers' heette het, en impact had het. Dat kwam vooral ook door de gemengde samenstelling van de groep. De organisatie was in handen van onze eigen classicale werkgroep 'Jeugd en Kerk' én Roetz. En zo kwamen ook de deelnemers uit alle hoeken binnen en buiten de kerk. En de evaluatie luidde: dit smaakt naar meer!

We hebben snel weer een nieuwe datum geprikt: 7 mei 2026. Noteer die datum! Als locatie kiezen we weer voor Trinitas in Heerenveen, want dat is goed bevallen. We beginnen weer met samen eten. En we zorgen weer voor interessante workshops. Wat die zullen zijn, kunnen we nog niet vertellen, maar de datum staat vast!



Nieuwe mogelijkheden

Diezelfde classicale werkgroep 'Jeugd en Kerk' heeft nog meer plannen. We zien namelijk dat er best veel jeugd is in onze kerk, alleen ze zitten niet bij elkaar in één gemeente. Heel veel gemeenten hebben kleine groepen jeugd in clubs, gespreksgroepen, kringen en welke woorden daar verder nog voor uitgevonden zijn. Sommige daarvan hebben leiding, andere zijn daarnaar op zoek. Sommigen weten precies wat ze willen, anderen hebben behoefte aan nieuwe inspiratie. Wij willen nu graag een predikant of kerkelijk werker naar Fryslân halen die al z'n tijd aan dit soort groepen kan besteden: óf door zelf leiding te geven óf door de leiding toe te rusten. Een mooi profiel hebben we daar al voor klaar liggen, maar nog niet het geld. Dat is toch altijd weer lastig. Daarom vragen we alle gemeenten in Fryslân om hulp: willen jullie deze jeugdwerker voor een bepaald percentage (bijvoorbeeld 5% of 10%) financieren? En een andere vraag: willen jullie van zijn of haar deskundigheid gebruik maken? Nadrukkelijk stellen we deze vraag in tweeën, want we weten inmiddels dat veel gemeenten met geld geen jeugd meer hebben, en veel gemeenten met jeugd op zwart zaad zitten. Daarom deze twee vragen: wie heeft er jeugd in de gemeente? En wie wil in die jeugd investeren? Reacties zijn welkom bij de werkgroep: d.vanhouten@planet.nl. We komen graag een keer langs om hier vrijblijvend over door te praten.

Nieuwe plannen

Al heel wat jongerengroepen zijn op reis geweest naar Taizé. Daar is een oecumenisch jongerenklooster waar je kennis kunt maken met het vieren van de getijden, het ontmoeten van God in de stilte en de ontmoeting met leeftijdsgenoten die net zo op zoek zijn als jij. Voor jeugdleiders (en jongeren) is er een op zondag 28 september een programma waar je hier alvast kennis mee kunt maken en meer informatie kunt krijgen over de mogelijkheden. Broeder Sebastiaan uit Taizé komt speci-

aal daarvoor naar Leeuwarden. Het programma duurt van half vier tot negen, maar je kunt ook voor een gedeelte komen. Meer informatie op: doopsgezindenleeuwarden.nl/taize-vieringen. Daar kun je ook lezen hoe je je kunt aanmelden.

Nieuwe inzichten

Nu ik het toch over de zomer heb: dit is een tijd om op zondag juist wel naar de kerk te gaan. Op vakantie kun je andere kerken met andere tradities leren kennen. Thuis kun je genieten van de rust en de eenvoud van heel gewone diensten waarin alle ruimte is voor het Woord. Zelf merk ik dat m'n zomerpreken beter zijn dan die ik in de winter schrijf. Dat zal persoonlijk zijn, maar wellicht herkennen meer collega's dat. En wie merkt het wanneer u, na jaren niet te zijn geweest, op een warme zondag toch weer eens aanschuift? 'Doe eens gek en ga deze zomer naar de kerk' zou een mooie slagzin zijn.

Nieuwe kleden

In één van de gemeenten van onze classis willen ze graag beginnen met liturgische kleden in de kleur van het kerkelijk jaar. Antependia, om het met een mooi woord te zeggen. Voor ze nieuwe gaan kopen, zouden ze graag willen weten of een andere gemeente misschien een set kleden over heeft. Mocht u die ergens hebben hangen, dan breng ik u graag met elkaar in contact.

Oud nieuws?

Misschien leest u deze brief pas na de zomer. Dat kan, dat hoort bij deze tijd. Maar de meeste onderwerpen zijn in september nog helemaal actueel. Het is dan juist de tijd om het Pinkstervuur weer op te stoken.

Goede (na)zomer!

Met hartelijke groet,
Riener Praamsma, uw classispredikant
Zie ook de website: classisfryslan.nl